

Stručný průvodce novináře soudní terminologií

HOSPODÁŘSKÝ
SPOLEČNOST, EKONOMIKA A POLITIKA Z SOUVĚŠTĚNÝM

SVĚTOVÉ PAMÁTKY V OHROŽENÍ
Památek UNESCO přibývá, jak se je ale zachránit?

KDYŽ JE BANKOMAT NENASYTNÝ
Jak neprodávat na výběrech peněz v cizině
MOJE PENÍZE, strana 23

TOM V PRAZE
Co ukáže originál? strana 1

RADŽIČE Vše o dopadení nejhoršího zločince

„Kůň řezník“ míří do vězení
Srbsko ho vydá k soudu do konce srpna

DNEŠ
STŘEDA 23. ČERVENCE 2008

SPECIAL Zahrada bez slimáků
Opět se přemnožili a žerou všechno – rady, jak s nimi bojovat.

„řezníka“
Rádovan Karadžić po útěku změnil podobu ■ V Belgradě před tribunál v Haagu ■ Srbsko si jeho vydání odmítá

Televizní HRADECKÝ deník
Soutěžte s Dělníkem o stavebnici Dnes

večerníčkovi

Úvodem

Jazyk právníků je povětšinou nesrozumitelný a uchu protivný. Libuje si v přehršli podstatných jmen a nezná synonyma. Používá dlouhá souvětí s vnořenými vedlejšími větami, ve kterých se laik posléze utopí. Takto je alespoň právníctina vnímána veřejností. Každý potom žurnalista bere za svoji svatou povinnost předat čtenáři příběhy ze soudní síně v co nejsrozumitelnější podobě, má to často za následek zmatení pojmů a následně i čtenáře samotného.

Vina však rozhodně neleží jen na bedrech zástupců médií. Naopak, hledejme ji stejnou měrou také u soudů a jejich reprezentantů, kteří rezignují na srozumitelné vyjadřování a tu z exhibicionismu, tu z nedostatku komunikačních dovedností popírají, že i právnícká čeština je jen češtinou, a tedy nám všem společným mateřským jazykem.

Platí, že každý má znát právo a že neznalost zákona neomlouvá. Něco člověk pochytí ve škole, něco z každodenní zkušenosti, velký vliv na utváření právního vědomí ale mají média. Ačkoliv mnozí argumentují tím, že není úkolem tisku a televize vychovávat či dokonce vzdělávat čtenáře a diváka, nemění to nic na skutečnosti, že média právní vědomí aktivně vytvářejí a stejně tak deformují v případě, že neopatrně manipulují s právní terminologií. Ta je, stejně jako u jiných oborů, poměrně striktní. Nemá-li dojít k matení veřejnosti, je třeba nazývat věci jejich pravými jmény. To platí ve všech oborech: srdce je prostě srdcem a stejně tak není třeba vymýšlet synonyma či novotvary pro podvěsek mozkový, strnada zahradního nebo planetu.

Tento stručný slovníček nemá jinou ambici, než přiblížit Vám, zástupcům médií, srozumitelnou formou právní terminologii a usnadnit tak nelehkou práci při komentování soudní činnosti. Pevně doufám, že Vám prokáže cennou službu, nejlépe za podpory tiskových mluvčích jednotlivých soudů, kteří Vám ochotně poskytnou všechny důležité informace ve stručné a srozumitelné podobě.

Tato drobná pomůcka rozhodně není dokonalá, proto rád uvítám Vaše připomínky a náměty na e-mailové adrese pravnictina@gmail.com.

Michal Strnad

verze 07.2008
vytvořeno v

OpenOffice.org

Obsah

- 1) advokát
- 2) dovolání
- 3) Evropský soud pro lidská práva
- 4) Evropský soudní dvůr
- 5) firma
- 6) hlavní líčení
- 7) jednání
- 8) legislativa, legislativní
- 9) nápad
- 10) návrh
- 11) nemajetková újma
- 12) občanský soudní řád
- 13) občanský zákoník
- 14) obecný zmocněnec
- 15) obviněný
- 16) obžaloba
- 17) obžalovaný
- 18) odnětí svobody
- 19) odročení
- 20) odsouzený
- 21) odvolání
- 22) ochrana osobnosti
- 23) ochranné opatření
- 24) opravné prostředky
- 25) orgány činné v trestním řízení
- 26) platnost (x účinnost)
- 27) právní zástupce
- 28) právník
- 29) procesní předpisy
- 30) předseda soudu
- 31) přisedící
- 32) rozhodnutí
- 33) rozsudek
- 34) řízení občanskoprávní
- 35) řízení soudní
- 36) řízení trestní
- 37) samosoudce
- 38) senát soudní
- 39) soudce
- 40) soudní řád správní
- 41) soudy
- 42) státní zástupce
- 43) stížnost
- 44) svědek
- 45) škoda
- 46) trest
- 47) trestní řád
- 48) trestní stíhání
- 49) trestní zákon
- 50) trestný čin
- 51) účastník (x strana)
- 52) usnesení
- 53) Ústavní soud
- 54) ústavní stížnost
- 55) vazba
- 56) zamítnutí (x odmítnutí)
- 57) zcizení
- 58) znalec soudní
- 59) žaloba
- 60) žalobce
- 61) žalovaný

1) advokát

Advokacie je právnické povolání, jehož náplní je poskytovat právní poradenství za úplatu. Nikdo jiný, než advokát, takto podnikat nemůže (pomineme-li v omezeném rozsahu notáře či exekutory). Advokátem se stane ten, kdo absolvuje právnickou fakultu, složí advokátní zkoušku (které předchází povinná praxe) a po složení slibu se nechá zapsat do seznamu advokátů České advokátní komory (institut zahraničního advokáta ponechme stranou). Členství v této profesní komoře je pro advokáta povinné a k leččemu jej zavazuje – například k povinnému pojištění či dodržování etických pravidel. Právní služby poskytované advokáty mohou mít různou podobu, např. drobného poradenství, sepsání smluv nebo *návrhů* určených soudem, zastupování před *soudy*, správy majetku apod. Někdy se bez advokáta neobejdete, např. *obhájcem* v *trestním řízení* může být pouze advokát a pro řízení před Nejvyšším soudem je také nutné zastoupení advokátem. Osoby, které úplatně poskytují právní služby, aniž by byli advokáty (nebo notáři či exekutory), se dopouštějí trestného činu neoprávněného podnikání.

Synonyma: nejsou, lze použít obecnějšího výrazu *právník*; advokát je také v *trestním řízení* obhájcem (obviněného) a v *občanskoprávním řízení* *právním zástupcem* (žalobce či žalovaného)

Použití: Před tím, než smlouvu podepíšu, se poradím s advokátem. Doporučuji Vám, abyste se v řízení nechal zastoupit advokátem.

2) dovolání

Dovolání je tzv. mimořádným *opravným prostředkem*. Lze jím napadnout některá již pravomocná *rozhodnutí* (odvolacího soudu). To platí jak pro *řízení občanskoprávní* tak pro *řízení trestní*. O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud.

Nutno podotknout, že mimořádnost tohoto opravného prostředku spočívá mimo jiné právě v tom, že jím nelze napadnout každé rozhodnutí odvolacího soudu; možnost podat dovolání je *procesními předpisy* značně zúžena. Obecně platí, že v dovolacím řízení musí být dovolatel zastoupen *advokátem*.

Synonyma: nejsou

Použití: *Žalovaný* se domnívá, že řízení u obou soudů trpělo procesními vadami, proto podal proti *rozsudku* krajského soudu dovolání. Nejvyšší soud velkou část dovolání odmítá.

3) **Evropský soud pro lidská práva**

Evropský soud pro lidská práva je evropským strážcem základních práv a tedy obdobou *Ústavního soudu* pro ČR. Jeho vznik je výsledkem iniciativy Rady Evropy, což je mezivládní organizace zaštiťující základní evropské hodnoty. V pravomoci soudu je řešit *stížnosti* na porušení evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kterou je většina evropských států (včetně ČR) vázána. Úmluva o lidských právech přitom upravuje řadu základních práv a svobod, např. právo na život, svobodu a osobní bezpečnost, na spravedlivý proces, náboženskou svobodu nebo svobodu projevu, zákaz mučení či diskriminace.

V řízení o stížnosti rozhoduje Evropský soud pro lidská práva otázku, zda byla nebo nebyla signatářským státem porušena základní práva stěžovatele. Pokud zjistí, že se tak stalo, může stěžovateli přiznat přiměřené zadostiučinění.

Soud sídlí ve Štrasburku.

Odlišnou institucí je *Evropský soudní dvůr* coby nejvyšší soudní orgán Evropské unie.

Synonyma: nejsou

Použití: Vlastníci domů s regulovaným nájemným se obrátili se stížností na Evropský soud pro lidská práva; domnívají se totiž, že v České republice jsou porušovány základní principy vlastnického práva.

4) **Evropský soudní dvůr**

Evropský soudní dvůr, sídlící v Lucemburku, je nejvyšším soudem Evropské unie. Rozhoduje v řadě sporů, které se týkají evropských právních dokumentů, například o *žalobách* na porušení povinnosti členského státu (například tím, že neprovedl směrnici EU), dále na nečinnost orgánů EU, na náhradu škody (způsobené orgány EU) a v neposlední řadě také o tzv. předběžných

otázkách, které mohou pokládat národní soudy (řízení o předběžné otázce má za cíl sjednotit výklad a aplikaci práva EU).

Zcela odlišnou institucí je *Evropský soud pro lidská práva*.

Synonyma: soudní dvůr, evropský soud v Lucemburku

Použití: Evropský soudní dvůr se opakovaně vyjádřil k otázce veřejných zakázek.

5) firma

Podle obchodního zákoníku není firma nic jiného, než název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, čili jeho obchodní jméno. U veřejnosti je však termín „firma“ hluboce zakořeněn jako synonymum pro obchodní společnost či pro podnik. Proto slýcháme, že „naše firma velmi dobře prosperuje“, „kupuju si auto na firmu“ nebo „naše firemní strategie je úspěšná“. Tyto významy jsou zažity tak hluboce, že nelze rozumně trvat na tom, co někteří považují za pouhý úlet zákonodárce, tedy na zúženém významu firma = obchodní jméno.

Pokud však budeme právně hyperkorektní, musíme přistoupit na následující pravidla:

Synonyma: obchodní jméno, název

Použití: Firma nesmí být zaměnitelná se jménem jiného podnikatele. Používejte firmu korektně, tedy i s dovětkem o formě společnosti. V poslední době přibývá firem obsahujících internetovou doménu .cz.

6) hlavní líčení

Hlavní líčení je fáze *trestního řízení*, kdy je věc veřejně projednávána před soudem. Odpovídá výrazu *jednání* používanému v *občanskoprávním řízení*.

Hlavní líčení začíná přečtením *obžaloby*. Poté soud provádí potřebné důkazy (např. vyslýchá *svědky*, čte listiny). Hlavní líčení je obvykle ukončeno vynesemím *rozsudku* – buď rozsudku odsuzujícího (*obžalovaný* je vinen) nebo zprošťujícího (*obžalovaný* se zprošťuje obžaloby). Obžalovaný může být (a v některých případech musí) při hlavním líčení zastoupen *obhájcem*. *Stranu* obžaloby zastupuje *státní zástupce*.

Pokud není možné ukončit hlavní líčení v jediný den, je možné je *odročit*.

Synonyma: jednání

Použití: Soud vyslechl během desetidenního hlavního líčení na třicet svědků. U krajského soudu dnes začne hlavní líčení s Josefem Novákem, kterého obžaloba viní z rozsáhlých podvodů.

7) jednání

Jednání, to je postaru "rok" - od slova rokovat. Soud při něm jedná s *účastníky*, vyslýchá svědky a provádí další důkazy, čímž získává podklady pro následné *rozhodnutí*. Jednání je veřejné (pokud soud neurčí nebo zákon nestanoví jinak) a ústní. Týká se *občanskoprávního řízení* a též řízení ve správním soudnictví. V *trestním řízení* se nazývá *hlavním líčením* či veřejným zasedáním, podle toho, co je jeho náplní. Od slova jednání je odvozena slangová "jednačka", čili soudní síň určená pro jednání (též jednací síň).

Synonyma: nejsou

Použití: K jednání se *žalobce* nedostavil. Soud při dnešním jednání vyslechl dva svědky a odpoledne už vynesl *rozsudek*.

8) legislativa, legislativní

Slova velmi častá a často chybně používaná. Legislativa znamená zákonodárství, event. zákonodárnou moc. Legislativní je zákonodárný. Dosadte do věty "podle platné legislativy se jezdí vpravo" a pochopíte, proč je takové vyjádření nesmyslné. Výrazu "legislativa" se totiž chybně dává význam "právní předpisy". A hned to zní lépe: podle českých právních předpisů se jezdí vpravo.

Synonyma: (legislativa=) zákonodárství, zákonodárná moc, normotvorba, proces tvorby práva

Použití: Česká legislativa je nepružná (=způsob přijímání zákonů je nepružný). Legislativní proces je komplikovaný.

9) nápad

U soudu se tak označuje množství *návrhů*, které mu jsou doručeny (neboli které u soudu napadly).

Synonyma: množství návrhů, volně též agenda

Použití: Nápad za první pololetí se oproti předcházejícímu

období zdvojnásobil.

10) návrh

V širším slova smyslu je návrh jakýmkoliv podáním adresovaným soudu, ať už jde o *žalobu*, vyjádření nebo *odvolání*.

V užším slova smyslu je návrh žalobou – tedy podáním, kterým se zahajuje *občanskoprávní řízení* nebo řízení ve správním soudnictví. Některá řízení lze totiž zahájit i bez návrhu (například ve věci nezletilých dětí).

Synonyma: podání

Použití: Soud obdržel návrh *žalobce* na zahájení řízení o odstranění stavby. Před vynesením rozsudku přečetl *žalovaný* svůj závěrečný návrh.

11) nemajetková újma

Náhradu nemajetkové újmy (zásadně v penězích) lze žádat v řízení o *ochranu osobnosti*, které projednávají na základě podané *žaloby* krajské soudy. Náhrada nemajetkové újmy není totéž, co náhrada *škody*. Jde o morální satisfakci vyplacenou v penězích v případě, že byla zásadním způsobem snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, a pokud nemateriální zadostiučinění (omluva) není postačující.

Synonyma: náhrada nemajetkové újmy = peněžitá satisfakce, peněžitá zadostiučinění

Použití: Po nepovedeném lékařském zákroku se žalobce musel vzdát své slibné dráhy hudebníka, soud mu proto přisoudil také náhradu nemajetkové újmy ve výši pět set tisíc korun.

12) občanský soudní řád

Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.) je *procesním předpisem* upravujícím vedení *občanskoprávního řízení*. Nalezneme zde vše o *účastnících* a jejich zástupcích, o *žalobě*, *rozhodnutích* a *opravných prostředcích*, a také o výkonu rozhodnutí. V trestních věcech se soudy řídí jiným předpisem - *trestním řádem*, ve věcech správního soudnictví potom *soudním řádem správním*.

Synonyma: nejsou, lze použít obecnějšího výrazu *procesní předpis*, procesní norma, nebo zavedené zkratky

o.s.ř.

Použití: Náležitosti žaloby upravuje občanský soudní řád.

13) občanský zákoník

Občanský zákoník je nejdůležitějším kodexem občanského práva. Najdeme zde úpravu právních úkonů a smluv, právní subjektivity osob a jejich zastoupení, věcných práv (vlastnictví, spoluvlastnictví, společné jmění manželů), dědění, závazků (jejich vzniku, změny a zániku), a jednotlivých smluv (kupní, o dílo, nájemní apod.). Současný občanský zákoník je zákonem č. 40/1964 Sb., ovšem ve znění spousty pozdějších novel. Ministerstvo spravedlnosti nyní pracuje na rekodifikaci občanského práva, jejímž výsledkem by měl být zákoník zbrusu nový.

Synonyma: civilní kodex

Použití: Právní úpravu dědictví nalezneme v občanském zákoníku, manželství je ale upraveno zákonem o rodině.

14) obecný zmocněnec

Obecný zmocněnec je termín, který se používá v *občanskoprávním řízení*. Může jím být kterákoliv osoba, kterou si zvolí *účastník* řízení, aby jej v řízení zastupovala. Obecný zmocněnec nemusí být *právník*, stačí, pokud má plnou způsobilost k právním úkonům. Aby se předešlo neoprávněnému podnikání některých osob, nesmí obecný zmocněnec vystupovat ve více věcech opakovaně. Pokud účastníka zastupuje v řízení *advokát*, nenazývá se obecným zmocněncem, ale *právním zástupcem*.

Synonyma: zástupce

Použití: Ta věc je úplně jednoduchá, ale nemohu se k soudu dostavit; proto mne zastoupí syn jako obecný zmocněnec.

15) obviněný

Obviněný je ten, proti komu bylo zahájeno *trestní stíhání*. Trestní stíhání se zahajuje usnesením o zahájení trestního stíhání a trvá až do právní moci rozsudku (eventuálně dřívějšího konečného rozhodnutí ve věci). Po podání *obžaloby* u soudu se obviněný nazývá *obžalovaným* a poté, co je pravomocně odsouzen, též *odsouzeným*.

Synonyma: trestně stíhaný, po podání obžaloby je obviněný obžalovaným a po právní moci odsuzujícího rozsudku odsouzeným

Použití: Obviněný je vyšetřován na svobodě. Obviněného vzal soud na *návrh* státního zástupce do *vazby*.

16) obžaloba

Toto slovo má dva významy: jednak jde o právní úkon, kterým *státní zástupce* písemně žádá soud o potrestání obviněného, jednak se jím může označovat právě státní zástupce coby *strana trestního řízení*. V materiálním významu jde o listinu obdobnou *žalobě* v *občanskoprávním řízení*. V obžalobě státní zástupce označuje *obviněného*, uvádí, čeho se měl dopustit a co je v tom spatřováno za *trestný čin*. Následuje stručné odůvodnění a zejména seznam důkazů, které státní zástupce navrhuje k provedení u soudu. Ve zjednodušeném (zkráceném) řízení obžalobu nahrazuje *návrh* na potrestání.

Synonyma: v materiálním smyslu neexistují (obžaloba není žalobou!), ve smyslu osoby jde o státního zástupce

Použití: U soudu již byla podána obžaloba na Jana Unterwassera, kterého státní zástupce viní z rozsáhlých podvodů. Obžaloba k výslechu svědka neměla žádné připomínky.

17) obžalovaný

Obžalovaným je ten, kdo stojí před soudem na základě podané *obžaloby*. Jde tedy o *stranu trestního řízení*. Obžalovaný může mít (a v některých případech dokonce musí) *obhájce*, kterým může být pouze *advokát*. Pokud řízení neskončí některým z méně častých způsobů, vyslechne si obžalovaný v závěru *hlavního líčení rozsudek*, který jej buď zproští obžaloby, nebo naopak uzná vinným a současně uloží *trest*.

Synonyma: nejsou, ale lze použít slovo *obviněný*, což je obecnější termín

Použití: Obžalovaný se k soudu nedostavil a skrývá se, trestní řízení je tedy vedeno proti uprchlému. Obžalovanému byl za drobné krádeže uložen trest sta

hodin obecně prospěšných prací.

18) odnětí svobody Odnětí svobody je trestem, který může být uložen *obžalovanému v trestním řízení*. Nemusí jít pouze o "vězení natvrdo"; trest odnětí svobody může být podmíněně odložen na zkušební dobu (tzv. podmínka). V jejím průběhu se obžalovaný (teď už vlastně *odsouzený*) nesmí dopustit žádného protiprávního jednání, jinak mu hrozí přeměna trestu na nepodmíněný (čili "natvrdo"). Trestem odnětí svobody je vlastně určována závažnost *trestného činu*. V trestním zákoně jsou totiž trestné činy charakterizovány právě rozsahem trestu odnětí svobody, který je za jejich spáchání možné uložit.

Synonyma: vězení

Použití: Obžalovanému byl uložen trest odnětí svobody na horní hranici sazby. Výjimečný trest je trestem odnětí svobody na patnáct až pětadvacet let nebo na doživotí.

19) odročení Pokud není možné soudní *jednání* (v občanskoprávní věci) nebo *hlavní líčení* (v trestní věci) ukončit v jediný den, je možné je odročit na další termín, kdy se bude v jednání/líčení pokračovat.

Synonyma: určení nového termínu, odložení jednání, pokračování v jednání

Použití: Hlavní líčení bylo odročeno na následující týden. V řízení bude třeba vypracovat znalecký posudek, proto soud jednání odročil na neurčito.

20) odsouzený Odsouzený je ten, kdo byl v *trestním řízení* pravomocně shledán vinným (byl proti němu vydán odsuzující *rozsudek*, který již nabyl právní moci).

Synonyma: nejsou, obecnější výrazy jsou *obžalovaný* nebo *obviněný*

Použití: Odsouzený požádal o podmíněčné propuštění z výkonu trestu. Na odsouzeného, kterému byl uložen podmíněný *trest odnětí svobody* a který se osvědčil, se

hledí, jako by nebyl odsouzen.

21) odvolání

Odvolání je řádným *opravným prostředkem* (na rozdíl od *dovolání*, které je tzv. mimořádným opravným prostředkem). Je možné jej podat takřka proti všem *rozhodnutím* soudu učiněným v první instanci, ať už v občanskoprávních, nebo v trestních věcech. Soudní přezkum rozhodnutí je totiž v ČR dvojinstanční, což znamená, že rozhodnutí okresního soudu je obvykle přezkoumatelné krajským soudem a rozhodnutí krajského soudu (ale jen to prvoinstanční, tedy například v *trestním řízení* o závažném trestném činu nebo v *občanskoprávním řízení* věci *ochrany osobnosti*) přezkoumává vrchní soud. Odvolací soud rozhoduje v občanskoprávních věcech tak, že rozhodnutí nižšího soudu potvrzuje, ruší nebo mění. V trestních věcech se pak nepotvrzuje, ale buď je v důsledku odvolání rozhodnutí nižšího soudu zrušeno nebo změněno, nebo se odvolání *zamítne*. V trestním řízení existuje ještě jako řádný opravný prostředek *stížnost*; tou se napadají usnesení (proti rozsudkům, jak výše uvedeno, se podává odvolání).

Synonyma: nejsou, lze použít obecnější výraz opravný prostředek

Použití: Obžalovaný se ihned po vynesení rozsudku odvolal. V občanskoprávních věcech se proti rozsudku lze odvolat do patnácti dnů od jeho doručení.

22) ochrana osobnosti

Řízení o ochraně osobnosti je velmi specifické. Je založeno na tom, že každý má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevů osobní povahy. Každá fyzická osoba se pak u soudu může domáhat toho, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. V případě, že by zadostiučinění (zejména omluva) nebyla dostatečná, může soud rozhodnout o náhradě *nemajetkové újmy* v penězích. Nemajetková újma se v právnickém jazyce liší od *škody*. Jde vlastně o jakési „duševní bolestné“ za to, že byla neoprávněným zásahem

snížena důstojnost osoby nebo její vážnost ve společnosti.

Řízení o ochranu společnosti je jedním z *druhů občanskoprávního řízení*.

Synonyma: ochrana soukromí, ochrana důstojnosti

Použití: Herečka se po zveřejnění soukromých fotografií domáhá ochrany osobnosti.

23) ochranné opatření

Ochranné opatření je možné uložit v *trestním řízení*, a to přímo v *rozsudku*. Ochranná opatření jsou celkem tři: ochranné léčení, ochranná výchova (u mladistvých) a zabránění věci (nebo jiné majetkové hodnoty).

Synonyma: nejsou

Použití: Soud obžalovanému uložil kromě trestu také ochranné opatření – musí se podrobit ústavnímu protialkoholickému léčení.

24) opravné prostředky

Opravnými prostředky lze napadnout *rozhodnutí* soudu, se kterými *účastník* řízení nesouhlasí. Podrobnosti stanoví *procesní předpisy*, tedy *občanský soudní řád* (pro občanskoprávní řízení), *trestní řád* (pro trestní řízení) a *soudní řád správní* (pro řízení ve správním soudnictví). Opravné prostředky existují řádné (*odvolání* a *stížnost*) nebo mimořádné. Těmi jsou v občanskoprávním i trestním řízení *dovolání* a *návrh* na obnovu řízení. V občanskoprávním řízení existuje dále jako mimořádný prostředek žaloba pro zmatečnost, v trestním řízení potom stížnost pro porušení zákona (kterou ovšem může podat pouze ministr spravedlnosti). O řádném opravném prostředku rozhoduje odvolací soud, o dovolání potom Nejvyšší soud. Opravným prostředkem ve správním soudnictví je kasační stížnost, o které rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Synonyma: nejsou, lze použít některou z konkrétních forem opravného prostředku

Použití: Proti rozsudku odvolacího soudu už není řádný opravný prostředek přípustný.

25) orgány činné v trestním řízení

Orgány činnými v trestním řízení jsou jednak policie (ve fázi vyšetřování trestné činnosti), jednak *státní zástupce* (dozoruje vyšetřování a reprezentuje *obžalobu* v řízení před soudem) a také soud (který rozhoduje o vině a *trestu*).

Synonyma: nejsou, lze použít některý ze shora uvedených užších termínů

Použití: Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby byla trestná činnost řádně objasněna.

26) platnost (x účinnost)

Platnost a účinnost: dva pojmy, které se často zaměňují a pletou. Pokud je smlouva platná, znamená to, že byla řádně uzavřena, neboli není zde důvod neplatnosti. Takovou neplatnost může způsobit fakt, že smlouva nebyla uzavřena svobodně nebo vážně, je neurčitá nebo ji uzavřela osoba, která nebyla způsobilá k právním úkonům. Oproti tomu účinná je smlouva ode dne, který si *účastníci* dohodnou. Pokud takový den určen není, pak je smlouva účinná dnem uzavření. Pro příklad: nájemní smlouva byla řádně uzavřena 1.1. a strany se v ní dohodly, že nájemce začne byt užívat od 1.3. Platnost smlouvy tedy nastala 1.1., její účinnost 1.3.

To samé platí i o platnosti a účinnosti právních předpisů. Pokud je zákon řádně přijat (tedy proběhne schvalovací procedura popsaná v Ústavě zakončená vyhlášením ve Sbírce zákonů), je platný. Na konci právního předpisu obvykle nalezneme údaj o účinnosti (např. „tento zákon nabývá účinnosti dne 1.1.2009). Pokud takový údaj chybí, nabývá zákon účinnosti patnáctým dnem po jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů.

U citací zákonů se často setkáváme s dovětky „v platném znění“, „ve znění pozdějších předpisů“, „v účinném znění“. Nemá smysl obšírně vysvětlovat, co který dovětek znamená, ale prvně uvedený stojí za zmínku. „V platném znění“ u čísla zákona totiž znamená, že zákon je ve znění, v jakém byl přijat a od té doby nebyl změněn. Takové předpisy jsou ale v naší zemi asi tak vzácné, jako třeba čestní politici. Základní právní předpisy (občanský zákoník, obchodní zákoník, trestní kodexy) byly od svého

vzniku obvykle změněny desítkami novel. Není žádnou chybou a lze jen doporučit, pokud zákony budou označeny pouze svým názvem nebo číslem bez oněch dodatků (tedy „podle občanského zákoníku...“, „zákon č. 101/2000 Sb. ukládá povinnost...“ atp.)

Synonyma: nejsou

Použití: Soud rozhodl, že smlouva sice byla platně uzavřena, ale její účinnost byla sjednána až na začátek příštího roku, a žalobu proto zamítl. Zjistit text účinného znění občanského zákoníku ze Sbírky zákonů je v podstatě nemožné.

27) právní zástupce *Účastník občanskoprávního řízení se může dát zastoupit advokátem, který se poté označuje jako právní zástupce. Právnímu zástupci se uděluje procesní plná moc, na základě které je oprávněn činit všechny právní úkony za účastníka. Pokud se účastník nechá zastoupit jinou fyzickou osobou, která však není advokátem, jde o tzv. obecného zmocněnce. Takový postup je přípustný, ale obecný zmocněnec nemůže zastupovat v různých věcech opětovně, jinak jej soud nemusí k řízení připustit.*

Synonyma: na místo právního zástupce lze použít širšího výrazu advokát

Použití: Právní zástupce žalovaného všechna tvrzení protistrany odmítl.

28) právník

Právníkem je ten, kdo má právnické vzdělání, tedy vystudoval některou z právnických fakult (v ČR jsou v současné době čtyři). Tento výraz se zhusta používá jako synonymum pro *advokáta*, což není přesné - právník je termínem nadřazeným. Takový právník může dělat, co se mu zamane: ředitele podniku, pekaře i metaře. Ale některá povolání mohou vykonávat pouze právníci, tedy absolventi právnické fakulty. Patří mezi ně *soudce, státní zástupce, advokát, notář, exekutor* nebo právní zástupce Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Synonyma: jurista, absolvent práv

Použití: Debatu o přesném znění smlouvy ponechme právníkům. Soudce Novák je vynikajícím právníkem v oboru trestního procesu. Naše podnikové právní oddělení hledá nové právníky.

29) procesní předpisy

Procesní předpisy jsou zákony (a případně též prováděcí předpisy, jakým je například jednací řád pro okresní a krajské soudy) upravující *soudní řízení* čili soudní proces. *Občanský soudní řád* upravuje *občanskoprávní řízení*, *trestní řád řízení trestní*, *soudní řád správní řízení* ve správním soudnictví. Opakem procesních předpisů jsou takzvané hmotněprávní předpisy, které upravují práva a povinnosti osob obecně; příkladem je občanský zákoník, upravující např. právo vlastnické, náležitosti smluv apod.

Synonyma: procesní normy, předpisy upravující řízení, soudní řády

Použití: Náležitosti *návrhu* adresovaného soudu upravují příslušné procesní předpisy.

30) předseda soudu Slovy zákona (o *soudech* a soudcích) je předseda orgánem státní správy soudů. Fungování soudů se totiž děje na dvou úrovních; jednak to je výkon soudnictví, který provádějí nezávislí *soudci* (nezávislí v tom smyslu, že rozhodují toliko na základě zákona a nikoliv na příkaz) a jednak je to správa soudnictví, tedy záležitosti týkající se hospodaření soudů. Úkolem předseda soudu je zajišťování toho, aby bylo kde soudit, aby měl kdo soudit, jinými slovy řídí všechny ekonomické, personální a organizační záležitosti.

Předseda soudu nesmí z titulu své funkce zasahovat do jednotlivých *soudních řízení*. Nemůže soudcům přikazovat, jak mají vést řízení, nemůže ani měnit nebo rušit soudní *rozhodnutí*. Zkrátka a dobře není v žádném případě odvolacím orgánem. Je prostě soudním manažerem odpovědným za řádný chod „*firmy*“.

Synonyma: nejsou

Použití: Žalovaný si stěžoval u předsedy soudu na *rozsudek*, se kterým nesouhlasil; předseda jej ale poučil, že není v jeho pravomoci zasahovat do soudních řízení a

že proti rozsudku mohl žalovaný podat *odvolání*.

31) přísedící

Přísedící představují v rozhodovací činnosti *soudů* laický prvek. Zasedají v *senátu* společně se *soudcem* při projednávání pracovněprávních sporů a věcí v prvoinstanční trestní agendě. Odvolací senáty jsou však tvořeny jen profesionálními soudci.

Přísedícím může být ustanoven bezúhonný občan ve věku alespoň třiceti let. Přísedící jsou voleni zastupitelstvem obce (u okresních soudů) nebo kraje (u krajských soudů).

Synonyma: laický soudce, soudce z lidu

Použití: O vině a trestu rozhoduje v *trestním řízení* celý senát složený ze soudce a dvou přísedících. Přísedící mohou předsedu senátu přehlasovat.

32) rozhodnutí

Rozhodnutí soudu může mít různou podobu: v občanskoprávních věcech to je *usnesení*, *rozsudek* nebo platební rozkaz, v trestních věcech rovněž usnesení a rozsudek a dále trestní příkaz. *Ústavní soud* rozhoduje nálezem (ve věci samé) nebo usnesením. Rozhodnutí má vždy výrokovou část (tam se dozvídáme, jak soud rozhodl) a většinou též odůvodnění (proč tak rozhodl). Na závěr je uvedeno poučení o *opravných prostředcích*. Některá rozhodnutí je třeba vyhotovit písemně (rozsudky), jiná se pouze vyhláší (usnesení, jimiž se upravuje průběh řízení). Rozhodnutí je možné vynést, učinit, vydat a také přijmout.

Synonyma: nejsou, lze použít konkrétní typ rozhodnutí

Použití: Kromě odsuzujících rozsudků soudy vydávají v trestních věcech denně stovky dílčích rozhodnutí.

33) rozsudek

Rozsudek je jedním z typů *rozhodnutí* (dalšími jsou například *usnesení*, platební rozkaz, nález atd.). Je vynášen jak v *občanskoprávním řízení*, tak v *řízení trestním* a rovněž ve správním soudnictví. Z rozsudku se dozvídáme, jak věc ve své podstatě dopadla (zda *žalovaný* musí platit, či zda se *žaloba* zamítá, nebo zda je *obžalovaný* vinen *trestným činem* či se naopak *obžaloby* zproštuje). To ovšem neznamená, že každé řízení musí

rozsudkem skončit (lze například usnesením rozhodnout o zastavení řízení). Vždy je lépe se informovat o tom, jakou formou bylo rozhodnuto. Rozsudek se vyhlašuje nebo vynáší.

Synonyma: verdikt, lze užít i obecnějšího slova "rozhodnutí"

Použití: Dnes byl vynesena rozsudek v trestní věci obžalovaného Jana Nováka. Soud dnes vyhlásil přelomový rozsudek.

34) řízení

občanskoprávní

Nechme stranou právní teorii a zjednodušíme si to tak, že občanskoprávním řízením je takové *soudní řízení*, které není *řízením trestním* nebo řízením ve správním soudnictví. V občanskoprávním řízení se proto řeší rozvod manželů, *žaloby* o zaplacení, žaloby o určení (například vlastnictví), opatrovnické spory, obchodní věci a spousty dalších. Normou, která upravuje občanskoprávní řízení, je *občanský soudní řád*. Účastníky řízení jsou obvykle *žalobce* a *žalovaný*, a těmi může být kdokoliv, tedy osoby fyzické i právnické a dokonce i stát. Řízení se zahajuje (pokud ne z úřední povinnosti - i takové případy jsou) na *návrh*, kterému se říká *žaloba*. V ní žalobce popisuje, co se událo, čím byla porušena jeho práva nebo jaký mu vznikl nárok, a zejména co vlastně chce od soudu. Chtít může v zásadě tři věci: aby žalovaný něco plnil (například zaplatil dluh), aby bylo rozhodnuto o osobním stavu (tedy např. o rozvodu manželství) nebo aby soud určil, že tu právní vtaťh či právo je nebo není (nejčastěji to, že žalobce je vlastníkem nějaké věci). Řízení je (na rozdíl od trestního) plně v rukou účastníků, což kupříkladu znamená, že žalobu lze vzít zpět a soud pak musí řízení zastavit. To v trestním řízení nejde – je-li nahlášen *trestný čin*, je vyšetřování v rukou policie a *státního zástupce* a ohlašovatel v zásadě nemá možnosti, jak by vyšetřování ovlivnil, i kdyby se nakrásně rozhodl, že na potrestání pachatele už netrvá.

Synonyma: civilní řízení, spor

Použití: Soud dnes zahájil občanskoprávní řízení ve věci *ochrany osobnosti*. Ve složitějších občanskoprávních

sporech je lépe nechat se zastoupit *advokátem*.

35) řízení soudní

Soudní řízení je proces, vedoucí k *rozhodnutí* soudu v konkrétní věci. V zásadě rozlišujeme řízení ve věcech občanskoprávních, řízení ve věcech trestních, a řízení ve správním soudnictví, každé z nich má jiný průběh a také jiný výsledek. Zvláštní druh řízení probíhá u nejvyšších soudů a u *Ústavního soudu*. V řízení soud činí řadu úkonů: například v *občanskoprávním řízení* soud přijme od žalobce žalobu, zašle ji žalovanému, počká na jeho vyjádření, nařídí ve věci jednání, vyhlásí rozsudek, který posléze doručí účastníkům řízení, vyčká, zda se účastníci odvolají a pokud ano, zašle spis odvolacímu soudu, atd. V *trestním řízení* nejprve probíhá vyšetřování, poté státní zástupce sepíše a podá soudu obžalobu, která je předmětem řízení před soudem v tzv. *hlavním líčení*.

Synonyma: spor (pouze v občanskoprávních věcech sporných), proces

Použití: Soudní řízení skončilo už po dvou měsících – žalobce vzal žalobu zpět. Během soudního řízení proběhlo celkem šest jednání, než byl vyhlášen rozsudek.

36) řízení trestní

Trestní řízení má specifický charakter. Jeho jediným cílem je zjistit, zda byl spáchán *trestný čin*, kdo jej spáchal a o jaký trestný čin jde, a pachatele poté spravedlivě potrestat. Teorie praví, že řízení je zejména v jeho vyšetřovací fázi ovládáno inkviziční zásadou, což znamená, že policie za dozoru *státního zástupce* vyhledává všechny důkazy, které se věci týkají, a činí tak z úřední povinnosti, jakmile se dozví, že byl spáchán trestný čin.

Veřejnost si často plete žalobu v *občanskoprávním řízení* s trestním oznámením nebo obžalobou. Pokud ode mne někdo vyláká peníze a nevrátí je, mohu takového člověka zažalovat o zaplacení. V případě, že před soudem prokáži všechna svá tvrzení, soud žalovanému uloží, aby mi peníze vrátil – to vše v občanskoprávní řízení. Pokud však na takového dlužníka podám trestní oznámení, bude celou věc šetřit policie a já už, ani jako poškozený, nebudu mít v podstatě možnost, jak *trestnímu stíhání*

zabránit – celá věc bude v režii *orgánů činných v trestním řízení*, které budou postupovat zcela samostatně. Dlužník pak může být klidně odsouzen za podvod, což ovšem vůbec neznamená, že mu soud také přikáže zaplatit mi dluh (stát se to může, ale také nemusí). Znovu opakuji: v trestním řízení nejde o nic jiného, než o zjištění pachatele trestného činu a jeho potrestání. Proto jsou trestnými činy jen nejzávažnější protizákonná jednání, jako krádež nebo vražda. Nezaplacení nájemného nebo jízda v tramvaji načerno trestnými činy nejsou.

Trestní řízení se zahajuje tehdy, pokud se orgány činné v trestním řízení dozví, že byl spáchán trestný čin (jejich výčet nalezneme v trestním zákonu). Jakmile se policie dozví, kdo trestný čin spáchal, zahájí trestní stíhání konkrétního pachatele. Poté, co jsou shromážděny všechny důkazy, podá státní zástupce, který do té doby dozíral nad vyšetřováním, soudu obžalobu (neplést s žalobou v občanskoprávním řízení!). V obžalobě potom tvrdí, že ten a ten spáchal trestný čin, což je doloženo těmi a těmi důkazy. Soud poté provede *hlavní líčení*, kde celou věc veřejně a ústně projedná za účasti všech *stran* (státního zástupce, obžalovaného, poškozeného). Hlavní líčení končí vynesením rozsudku o vině a trestu, nebo rozsudku zprošťujícího (obžalovaný je zproštěn obžaloby).

Synonyma: trestní proces, trestní stíhání (má o něco užší význam)

Použití: Trestní řízení skončilo odložením věci, pachatel nebyl nikdy zjištěn.

37) samosoudce

Soudy projednávají věc buď v *senátech*, nebo samosoudcem, tedy jediným *soudcem*. U okresních soudů většinu agendy řeší samosoudce, jen u *hlavního líčení* v závažnějších trestních věcech je tříčlenný senát složený ze soudce a dvou *přisedících*. Senát zasedá také v *občanskoprávním řízení*, pokud je projednáván pracovní spor. U krajských soudů samosoudce projednává věci občanskoprávní včetně obchodních, pokud rozhoduje v první instanci. Projednává-li se odvolání, zasedá soud v senátu tvořeném třemi soudci. Trestní věci v první instanci projednává krajský soud v tříčlenném senátu složeném stejně jako u okresního soudu ze soudce a dvou

přisedících. Nejvyšší soudy zasedají v senátech, *Ústavní soud* potom rovněž v senátech nebo v plénu.

Synonyma: soudce

Použití: O žalobě rozhodoval samosoudce, o odvolání potom soudní senát.

38) senát soudní

Soudní senát je tvořen buď *soudcem* a *přisedícími*, nebo jen soudci. Viz též *samosoudce*, *přisedící*.

Synonyma: nejsou

Použití: Závažnou trestnou činnost projednává soud v senátu; přisedící mohou předsedu senátu přehlasovat.

39) soudce

Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, pokud má právnické vzdělání, složil odbornou zkoušku, má za sebou požadovanou praxi a dosáhl věku nejméně třiceti let.

Synonyma: nejsou (pozn.: slovo *arbitr* znamená rozhodce a to je osoba od soudce značně odlišná)

Použití: Soudce rozhodl o vzetí *obviněného* do *vazby*. Všichni dosavadní soudci museli být na počátku devadesátých let do funkce znovu jmenováni.

40) soudní řád správní

Soudní řád správní (zákon č. 150/2002 Sb.) je *procesním předpisem*, podle kterého probíhají řízení ve správním soudnictví. Nejčastěji jde o *žaloby* proti rozhodnutí správních orgánů (například finančních úřadů), ale podle tohoto zákona lze žalovat i nečinnost správních orgánů, bránit se jejich nezákonným zásahům nebo podávat žaloby ve věcech volebních či politických stran. Podle soudního řádu správního rozhodují o žalobách krajské soudy, nestanoví-li zákon jinak (například o rozpuštění politické strany rozhoduje Nejvyšší správní soud). Opravným prostředkem proti rozhodnutí krajského soudu je kasační stížnost, kterou projednává Nejvyšší správní soud.

Synonyma: nejsou, lze použít obecnějšího výrazu *procesní předpis*, *procesní norma*, nebo zavedené zkratky *s.ř.s.*

Použití: Podle soudního řádu správního je proti rozsudku krajského soudu přípustná kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu.

41) soudy

V ČR máme čtyřstupňovou soustavu obecných soudů (okresní, krajské, vrchní a po jednom nejvyšším a nejvyšším správním) a jednoho soudu stojícího mimo soustavu – tím je *Ústavní soud*. Nejvyšší soudy a soud Ústavní sídlí v Brně, dva vrchní soudy v Praze a v Olomouci.

Většinu věcí rozhodují okresní soudy. Krajské řeší v první instanci například *ochranu osobnosti* nebo nejzávažnější trestnou činnost a vykonávají také správní soudnictví. Krajské soudy jsou odvolacím orgánem pro soudy okresní, vrchní soudy potom poskytují stejnou službu soudům krajským.

Nejvyšší soud řeší v první řadě *dovolání* coby mimořádný opravný prostředek proti rozhodnutím soudů II. stupně; ve zbytku potom specializovanou agendu (například určuje příslušnost soudu, pokud ji nelze určit s pomocí procesních předpisů).

Nejvyšší správní soud řeší zejména kasační stížnosti proti rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví.

Ústavní soud je ochráncem ústavnosti a v jeho pravomoci je zejména posouzení, zda stěžovatel, který podal ústavní *stížnost*, byl nebo nebyl zkrácen na svých Ústavou zaručených právech. Není v žádném případě soudem, který by doplňoval soustavu obecných soudů a přezkoumával jejich rozhodnutí jako odvolací orgán. V pravomoci ÚS je dále zhodnocení, zda právní předpis neodporuje ústavnímu pořádku, a další řízení spojená s Ústavou zaručenou dělbu moci.

Synonyma: nejsou

Použití: obvyklé

42) státní zástupce Jde vlastně o někdejšího prokurátora. Státní zástupce je jedním z *orgánů činných v trestním řízení*. Vykonává dozor nad policií při vyšetřování trestné činnosti a má-li o trestné činnosti *obviněného* dostatek podkladů, podává na něj k soudu *obžalobu*. Při *hlavním líčení* je jeho

úkolem prokázat vinu *obžalovaného*.

Synonyma: nejsou, ve smyslu *strany trestního řízení* lze použít výrazu obžaloba

Použití: Státní zástupce poukázal ve své závěrečné řeči na úplné přiznání obžalovaného a navrhl, aby mu soud uložil *trest* odnětí svobody při dolní hranici zákonné sazby.

43) stížnost

České soudnictví zná tři druhy stížností: za prvé stížnost jako *opravný prostředek* proti *usnesení* vydanému v *trestním řízení*, za druhé *ústavní stížnost* coby podání *Ústavnímu soudu*, a konečně stížnost *předsedovi soudu*, kterou lze podat pouze kvůli průtahům v řízení, nevhodnému chování soudních osob nebo narušování důstojnosti *soudního řízení*. Každá z uvedených stížností se řeší jiným způsobem.

Synonyma: nejsou

Použití: Obviněný podal stížnost proti zahájení *trestního stíhání*. Ústavní stížnost lze podat pouze tehdy, cítí-li se stěžovatel zkrácen na svých základních právech garantovaných Ústavou.

44) svědek

Se svědkem se setkáváme v *občanskoprávním* i v *trestním řízení*. Je to osoba, která má svou výpověď prokázat tvrzení jedné ze *stran* tím, že vypráví, co sama viděla či jinak vnímala. Podle českého práva je svědek povinen dostavit se k soudu a podat svědectví. Možnost výpověď odepřít má jedině tehdy, když by sobě nebo osobě blízké způsobil nebezpečí *trestního stíhání* nebo pokud je obviněným blízký příbuzný či jiná blízká osoba. V *trestním řízení* existuje možnost vypovídat jako utajovaný svědek. To znamená, že až na předsedu *senátu* nikdo nezná pravou totožnost svědka. Pokud by svědek mluvil nepravdu, dopustil by se *trestného činu* křivé výpovědi. Svědek má právo na svědečné, které sestává z cestovní náhrady a náhrady mzdy nebo ušlého zisku.

Synonyma: nejsou

Použití: Svědek se k *jednání* už potřetí bez omluvy nedostavil, proto mu byla uložena pořádková pokuta.

45) škoda

Škoda je vyčíslitelná újma způsobená protiprávním jednáním. Ten, komu byla škoda způsobena, může po škůdci žádat náhradu škody. Hradí se jednak skutečná škoda, jednak ušlý zisk. Skutečnou škodou může být například škoda na věcech nebo poškození zdraví. V případě škody na zdraví se hradí jednak bolestné, jednak stížení společenského uplatnění, a to podle zvláštního právního předpisu (vyhlášky MZ). Hradí se také léčebné výdaje, jednorázové odškodné za usmrcení blízké osoby nebo pohřebné. To všechno je skutečná škoda, kterou lze spočítat nebo určit s pomocí prováděcích právních předpisů. Řízení o náhradu škody probíhá u okresních soudů.

Není však vyloučeno, aby poškozený ve zvláštním soudním řízení – o *ochranu osobnosti* – požadoval po škůdci také náhradu *nemajetkové újmy*. Takové řízení se vede u krajských soudů a připadá v úvahu pouze tehdy, pokud onen protiprávní zásah způsobil závažnou újmu na základních osobnostních právech člověka.

Synonyma: újma

Použití: Nabouráním automobilu vznikla žalobci nejen věcná škoda, ale přišel i o zisk z podnikání za tři dny, kdy nemohl navštěvovat své klienty.

46) trest

Trestní zákon stanoví nejen to, co je *trestným činem*, ale i to, jaký trest je možné uložit. České trestní právo zná následující tresty: *odnětí svobody*, obecně prospěšné práce, ztrátu čestných titulů a vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti, zákaz činnosti, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, vyhoštění a zákaz pobytu. Výjimečným trestem je trest odnětí svobody na 15 až 25 let, nebo trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody znamená, že *odsouzený* stráví nějaký čas za mřížemi. Není to totéž co *vazba*. Zatímco trest se vykonává až po právní moci odsuzujícího *rozsudku*, vazba slouží k zajištění *obviněného* do té doby než bude odsouzen, a to v případě důvodného podezření, že by se obviněný *trestnímu stíhání* vyhýbal, že by působil na dosud vyslechnuté svědky, nebo by se dál dopouštěl trestné činnosti. Česká republika dostala závazkům plynoucím z mezinárodních

dohod a na počátku devadesátých let zrušila trest smrti.

Synonyma: sankce, potrestání

Použití: *Obžalovanému* byl uložen trest obecně prospěšných prací. Je to mírný trest.

47) trestní řád

Trestní řád je zákonem č. 141/1961 Sb. Jeho obsahem jsou pravidla *trestního řízení*, od vyšetřování trestného činu přes *hlavní líčení* až po výkon trestu. Druhým trestním kodexem je *trestní zákon*, který popisuje jednotlivé *trestné činy* a *tresty*.

Synonyma: lze použít obecnějších výrazů trestní kodex, *procesní předpis*, procesní norma

Použití: Podle trestního řádu musí být *usnesení*, kterým se zahajuje *trestní stíhání*, doručeno *obviněnému* nejpozději na počátku prvního výslechu.

48) trestní stíhání viz *obviněný*

49) trestní zákon

Současný trestní zákon je zákonem č. 140/1961 Sb. Obsahuje ustanovení, která se týkají definice *trestného činu*, jednotlivých *trestů* a jiných opatření, a zejména skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Z trestního zákona je proto možné se dozvědět, jaké jednání je trestným činem a jaký trest za něj hrozí. Druhým trestním kodexem je *trestní řád*, který popisuje pravidla *trestního řízení*.

Synonyma: lze použít obecnějšího výrazu trestní kodex

Použití: Podle trestního zákona je za vraždu možné uložit i výjimečný trest.

50) trestný čin

Trestným činem je takové protiprávní jednání, které je 1. společensky nebezpečné a 2. je popsáno v *trestním zákoně*. To mimo jiné znamená, že ne každé protiprávní jednání je trestným činem.

Synonyma: zločin, lze také použít obecnější výraz delikt

Použití: Trestný čin homosexuality moderní trestní právo nezná. To, že podnikatel nesplatí dluh, ještě neznámá, že se dopustil nějakého trestného činu.

51) účastník (x strana)

Účastníkem *občanskoprávního řízení* (řízení ve správním soudnictví) je *žalobce* a *žalovaný* (kromě toho existuje též institut tzv. vedlejšího účastníka – osoby, která má zájem na výsledku řízení). Hovoří se též o straně žalující či žalované (na obou stranách může vystupovat jeden i více účastníků).

Trestní řád používá namísto účastníka pojem strany řízení. Jsou jí *státní zástupce*, *obžalovaný*, poškozený a tzv. zúčastněná osoba (ten, jehož věc byla nebo má být zabrána).

Termín strana se používá ve smluvním právu; takto jsou stranami kupní smlouvy prodávající a kupující, stranami darovací smlouvy dárce a obdarovaný.

Synonyma: výrazy účastník i strana řízení lze užívat jako synonyma

Použití: Odsuzující rozsudek není pravomocný, obě strany – státní zástupce i obžalovaný – podaly *odvolání*. Účastník může být v řízení zastoupen *advokátem*.

52) usnesení

Usnesení je jedním z typů soudních *rozhodnutí*. Obecně a velmi zjednodušeně lze říci, že soud rozhoduje *rozsudkem* o samé podstatě věci (*žalovaný* zaplatí nebo se *žaloba* zamítá, *obžalovaný* je vinen nebo *obžaloby* zproštěn), kdežto ve zbytku soud rozhoduje usneseními. Vždy je lépe si zjistit, jakou formou soud opravdu rozhodl, než termín rozsudek/usnesení použijeme. *Opravný prostředek* proti usnesení vydanému v občanskoprávní věci se nazývá *odvoláním*, v řízení *trestním stížností*.

Synonyma: nejsou, lze použít obecnějšího termínu rozhodnutí

Použití: Proti usnesení, kterým soud zastavil řízení, se žalobce odvolal. *Obviněný* podal stížnost proti usnesení o zahájení *trestního stíhání*.

53) Ústavní soud

Ústavní soud je ochráncem ústavnosti a základních práv v České republice. Stojí mimo soustavu *soudů* a má široké pravomoci, které uplatňuje v řízeních týkajících se základní dělby moci ve státě (může například rozhodnout o zrušení právního předpisu nebo jeho části, o souladu mezinárodní smlouvy s Ústavou, o ústavní žalobě proti

prezidentu republiky, o *návrhu* prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu atd.) Těžiště jeho činnosti však leží v rozhodování o *ústavních stížnostech*.

Ústavní stížnost může podat kterákoliv osoba, má-li za to, že byla pravomocným *rozhodnutím* nebo jiným zásahem orgánů veřejné moci zkrácena na svých základních právech garantovaných zejména Ústavou (a tedy i Listinou základních práv a svobod). Podmínkou ovšem je, že stěžovatel před tím vyčerpal všechny dostupné *opravné prostředky*.

Ústavní soud sídlí v Brně. Zasedá v senátech nebo v plénu a rozhoduje nálezem (o podstatě věci) nebo usnesením.

Synonyma: konstituční soud

Použití: Ústavní soud zamítl návrh na zrušení části obchodního zákoníku, která upravuje vytěsnění drobných akcionářů.

54) ústavní stížnost Ústavní stížnost může podat kterákoliv osoba, pokud se domnívá, že byla pravomocným *rozhodnutím* nebo jiným zásahem orgánů veřejné moci zkrácena její základní práva zaručená ústavním pořádkem (zejména Listinou základních práv a svobod). Podmínkou pro podání ústavní stížnosti je, aby stěžovatel před tím vyčerpal všechny dostupné *opravné prostředky*. S ústavní stížností lze spojit také *návrh* na zrušení právního předpisu či jeho části, pokud je stěžovatel toho názoru, že předpis odporuje ústavnímu pořádku.

Synonyma: nejsou

Použití: *Obžalovaný*, kterého soud vzal do *vazby*, si podal ústavní stížnost, protože je přesvědčen, že bylo porušeno jeho základní právo na osobní svobodu.

55) vazba

Vazba není totéž, co *trest odnětí svobody*. Vazba je totiž zajišťovacím institutem a své místo má v průběhu *trestního řízení*, nikoliv na jeho konci. Do vazby je možné vzít *obviněného*, pokud existuje důvodné podezření, že by opakoval nebo dál páchal trestnou činnost, ovlivňoval svědky nebo se vyhýbal *trestnímu stíhání*. Důvody vazby

je podle *trestního řádu* nutné pravidelně přezkoumávat a pokud odpadnou, je nutné obviněného propustit na svobodu. Tím ovšem trestní řízení zdaleka nekončí, obviněný jen nečeká na soud „pod zámek“.

Synonyma: zajištění (obviněného)

Použití: Soud vzal obviněného do vazby poté, co jej policie zadržela těsně před odletem na Seychely. Policie již vyslechla všechny svědky, proto *státní zástupce* rozhodl o propuštění obviněného z vazby; nebezpečí ovlivnění svědků totiž pominulo.

56) zamítnutí

(x odmítnutí)

Kdy je *žaloba* zamítnuta a kdy odmítnuta? Zjednodušeně lze říci, že žaloba se zamítá, pokud *žalobce* v řízení neuspěl, tedy neprokázal svá tvrzení, nesvědčí mu nárok, jehož se domáhal atp. Oproti tomu odmítnutí žaloby znamená, že se soud vůbec nezabýval podstatou věci, ale že žaloba narazila na formální požadavky; odmítá se totiž z důvodu, že nemá všechny zákonem požadované náležitosti (a žalobce je ani na výzvu soudu nedoplní).

Podobná situace je i v *trestním řízení*, například pokud jde o *opravné prostředky*. Pokud je opravný prostředek zamítnut, znamená to, že soud jej projednal, ale shledal nedůvodným (napadené rozhodnutí bylo v pořádku), nebo že je podal někdo, kdo k tomu nebyl oprávněn, nebo jej podal opožděně. Pokud ale byl odmítnut, znamená to, že měl formální nedostatky – nesplňoval obsahové náležitosti.

Otázka zamítnutí a odmítnutí se v různých řízeních liší detaily; lze jen doporučit, aby si novinář cestou tiskového mluvčího raději zjistil, zda došlo k zamítnutí či odmítnutí *návrhu*.

Synonyma: V případě zamítnutí lze říci, že soud návrhu (žalobě) nevyhověl, nebo že byl žalobce v řízení neúspěšný.

Použití: Krajský soud zamítl odvolání obžalovaného jako nedůvodné. Soud odmítl žalobu, protože žalobce ani přes výzvu nesdělil soudu, co vlastně požaduje.

57) zcizení

Zcizení je převedením vlastnického práva, a to jakoukoliv formou (například darováním nebo prodejem). Něco

jiného je odcizení věci (=krádež).

Synonyma: převod vlastnictví

Použití: *Obžalovaný* zcizoval majetek společnosti, ačkoliv za něj nikdy nedostal odpovídající protihodnotu. *Žalobce* nemůže po *žalovaném* žádat vrácení věci, pokud ji žalovaný v mezidobí dále zcizil.

58) znalec soudní

Soudní znalec je v podstatě specifický druh *svědka*, který nevypovídá o tom, co sám viděl nebo zažil, ale vyjadřuje se čistě k odborným problémům, a to buď ústně, nebo častěji formou znaleckého posudku. Znalce může přibrat do řízení soud, ale znalecký posudek může soudu předložit i kterákoliv ze *stran* z vlastní iniciativy.

Znalce jmenuje ministr spravedlnosti nebo *předseda krajského soudu*.

Synonyma: soudní expert, odborník (v oboru)

Použití: K ověření pravosti podpisu přibral soud do řízení soudního znalce z oboru grafologie.

59) žaloba

Žaloba je *návrhem* určeným soudu v *občanskoprávním řízení*, eventuálně též ve správním soudnictví. (V *trestním řízení* se *státní zástupce* u soudu domáhá potrestání *obviněného* podáním *obžaloby*!) Žaloba obsahuje vyličení rozhodujících skutečností (čili událostí či okolností, které zakládají nárok, o nějž v řízení jde), označení důkazů (pokud *žalobce* něco tvrdí, tak to také musí prokázat, jinak u soudu neuspěje) a zejména tzv. žalobní petit, čili žádání – co vlastně po soudu požaduje, jak chce, aby rozhodl. Žaloba se může týkat řady věcí: rozvodu manželství, zaplacení dluhu, určení vlastnictví, ochrany osobnosti, povinnosti upravit pracovní posudek, nahrazení projevu vůle atd. Ten, kdo podává žalobu, je žalobcem; ten, proti němuž návrh směřuje, je *žalovaným*. Žalobců stejně jako žalovaných může být i více. Žalobcem či žalovaným být i stát, potom za něj jedná příslušná organizační složka státu, do jejíž působnosti patří projednávaná věc (například ministerstvo).

Synonyma: návrh, žádání, lze použít obecnějšího výrazu podání

Použití: Jiřina B. se proti zveřejnění svých fotografií v tisku bránila soudní cestou – podala žalobu na ochranu osobnosti. Softwarová firma nakonec trestní oznámení nepodala, pirát ale čelí žalobě na náhradu *škody* ve výši téměř dvou milionů korun. Rozvod je dnes jednoduchý: podáte žalobu a pokud se s partnerem o všem dohodnete, soud rozhodne během jediného krátkého jednání.

60) žalobce

Žalobce je *stranou* v *občanskoprávním řízení* a také ve správním soudnictví. Je to ten, kdo podal *žalobu* a domáhá se nějakého *rozhodnutí* soudu. Podobné postavení má i *státní zástupce* v trestním řízení (domáhá se potrestání *obviněného*), ale označení „žalobce“ mu nepřísluší (*trestní řád* jej nezná).

Synonyma: navrhovatel

Použití: Žalobce svá tvrzení neprokázal a soud žalobu zamítl.

61) žalovaný

Žalovaný je *stranou* v *občanskoprávním řízení* a také ve správním soudnictví. Je to ten, proti němuž *žaloba* směřuje.

Synonyma: odpůrce

Použití: Žalovaný namítl promlčení a soudu nezbylo, než aby žalobu zamítl.